

7. TRANSKRYPCJA
z języka rosyjskiego, ukraińskiego i białoruskiego – zasady
(wg „Wielkiego słownika ortograficznego PWN”, wyd. IV, poprawione i uzupełnione,
Warszawa 2016, s. 109-116)

Transkrypcja – to oddanie możliwie jak najbliższego brzmienia dźwięków mowy w jednym języku (oznaczanych odpowiednimi literami alfabetu) za pomocą liter alfabetu z innego języka. Choć w niektórych przypadkach uwzględniana jest pisownia, a nie wymowa, np.: *пожалуйста* → *pożałujsta*, NIE *pażałsta*, jak wymawiamy; *его* → *jego*, NIE *jewo*; *конечно* → *konieczno*, NIE *konieszno*. Gdyż czasami transkrypcji musi dokonać ten, kto nie zna danego języka. Natomiast np. biblioteki w katalogach lub naukowcy w swoich pracach stosują dziś transliterację – zastępowanie liter jednego alfabetu literami innego alfabetu wraz ze znakami diakrytycznymi.

Dokonując transkrypcji imion i nazwisk, nie można kierować się ich zapisem w paszportach zagranicznych – taki zapis jest ważny tylko dla oficjalnych dokumentów i często jest nadużywany. Dlatego czasami dochodzi do nieporozumień, np. nazwisko *Качур* zapisane jako *Kachur*, będzie wymawiane w języku polskim: [kachur], a nie [kaczur]. Poprawna transkrypcja to: *Kaczur*. Nazwiska osób polskiego pochodzenia w sytuacjach nieoficjalnych warto spolszczyć, a ich imiona zastąpić odpowiednikiem polskim: *Николай Червинский / Микола Червінський / Мікалай Червінскій* → *Mikołaj Czerwiński*. Niektóre zasady dotyczące języka rosyjskiego odnoszą się również do dwóch pozostałych języków. Niestety, nie zawsze są one proste i jednoznaczne – i szkoda, że tak rzadko stosowane w sytuacjach nieoficjalnych.

A. Język rosyjski

Ros.	Odpowiednik polski	Przykłady
<i>Аа</i>	<i>Aa</i>	
<i>Бб</i>	<i>Bb</i>	
<i>Вв</i>	<i>Ww</i>	
<i>Гг</i>	<i>Gg</i> – też gdy <i>г</i> jest wymawiane jako [w]: <i>-его, -ого</i>	<i>нашего</i> → <i>naszego</i> <i>московского</i> → <i>moskowskiego</i>
<i>Дд</i>	<i>Dd</i>	
<i>Ее</i>	<i>е</i> – po: <i>л, ж, ш, щ, ч, ц</i>	<i>Жеранов</i> → <i>Żeranow</i> , <i>Шевелев</i> → <i>Szewielew</i> <i>Щербаков</i> → <i>Szczerbakow</i> , <i>цена</i> → <i>cena</i> <i>Бабаченко</i> → <i>Babaczenko</i>
	oraz w nazwiskach obcego pochodzenia po wszystkich spółgłoskach	<i>Гольдберг</i> → <i>Goldberg</i> , <i>Мерти</i> → <i>Mertc</i>
	<i>ie</i> – po innych spółgłoskach <i>je</i> – na początku wyrazu po samogłoskach po: <i>ь, ъ</i>	<i>Казакевич</i> → <i>Kazakiewicz</i> , <i>Сергей</i> → <i>Siergiej</i> <i>Егорченков</i> → <i>Jegorczenkow</i> <i>Николаев</i> → <i>Nikołajew</i> <i>съехал</i> → <i>sjechał</i> , <i>Юрьев</i> → <i>Jurjew / Juriew*</i>
<i>Ёё</i>	<i>о</i> – po: <i>л, ж, ш, щ, ч</i>	<i>слёзы</i> → <i>slozy</i> , <i>жёлтый</i> → <i>żółtyj</i> <i>пошёл</i> → <i>poszoł</i> , <i>щётка</i> → <i>szcotka</i> <i>Пугачёва</i> → <i>Pugaczowa</i>
	<i>io</i> – po innych spółgłoskach	<i>Семён</i> → <i>Siemion</i> , <i>Пётр</i> → <i>Piotr</i>
	<i>jo</i> – na początku wyrazu po samogłoskach po: <i>ь, ъ</i>	<i>ёлка</i> → <i>jolka</i> <i>встаёт</i> → <i>wstajot</i> <i>Соловьёв</i> → <i>Sołowjow / Sołowiow*</i> <i>подъём</i> → <i>podjom</i>
<i>Жж</i>	<i>Żż</i>	<i>Жанна</i> → <i>Żanna</i> <i>таможенник</i> → <i>tamożennik</i>
<i>Зз</i>	<i>Zz</i>	
<i>Ии</i>	<i>і</i> – też po: <i>щ, ч</i>	<i>Иван</i> → <i>Iwan</i> , <i>женщина</i> → <i>żenszcżina</i> <i>число</i> → <i>czisło</i>
	<i>ji</i> – po <i>ь</i>	<i>Ильин</i> → <i>Iłjin</i>
	<i>у</i> – po: <i>ж, ш, ц</i>	<i>Житнев</i> → <i>Żytńiew</i> , <i>Шишкин</i> → <i>Szysżkin</i> <i>диссертация</i> → <i>dissiertacyja</i>
<i>Йй</i>	<i>Jj</i>	
<i>Кк</i>	<i>Kk</i>	

Лл	<i>l</i> – przed: <i>e, ě, я, ю, и, ь</i>	<i>Александр</i> → Aleksandr <i>Ковалёв</i> → Kowalow <i>Коля</i> → Kola, <i>Люба</i> → Luba <i>Галина</i> → Galina, <i>Ольга</i> → Olga
	<i>l</i> – przed samogłoskami: <i>a, o, y, ы</i> przed spółgłoskami na końcu wyrazu	<i>Владимир</i> → Władimir, <i>Володя</i> → Wołodia <i>Луна</i> → Łuna, <i>лыжи</i> → łyży <i>долгий</i> → dołgij <i>Данил</i> → Danił
Мм	<i>Mm</i>	
Нн	<i>Nn</i>	
Оо	<i>Oo</i>	
Пп	<i>Pp</i>	
Рр	<i>Rr</i>	
Сс	<i>Ss</i>	
Тт	<i>Tt</i>	
Уу	<i>Uu</i>	
Фф	<i>Ff</i>	
Хх	<i>Ch ch</i>	
Цц	<i>Cc</i>	
Чч	<i>Cz cz</i>	<i>чай</i> → czaj, <i>точно</i> → toczno
Шш	<i>Sz sz</i>	<i>Шагаев</i> → Szagajew, <i>Наташа</i> → Natasza
Щщ	<i>Szcz szcz</i>	<i>щенок</i> → szczенок
ъ	omijany	<i>съехал</i> → sjechał
Ыы	<i>Yu</i>	
ь	' (NIE znak apostrofu ') omijany – przed samogłoską oraz po: <i>л, ж, ш, щ, ч</i>	<i>словарь</i> → slowar', <i>князь</i> → kniaź** <i>бульон</i> → bulon, <i>фьорд (фиорд)</i> → ford <i>Ольга</i> → Olga, <i>молодёжь</i> → młodoź <i>мышь</i> → mysz, <i>вещь</i> → wieszcz, <i>ночь</i> → nocz
Ээ	<i>Ee</i>	
Юю	<i>u</i> – po <i>л</i>	<i>Людмила</i> → Ludmiła
	<i>iu</i> – po innych spółgłoskach	<i>Крюков</i> → Kriukow, <i>бабушка</i> → batiuszka
	<i>ju</i> – na początku wyrazów po samogłoskach po: <i>ь, ъ,</i>	<i>Юрий</i> → Jurij <i>уютный</i> → ujutnyj, <i>моют</i> → mojut <i>пью</i> → rju, <i>адъюнкт</i> → adjunkt
Яя	<i>a</i> – po <i>л</i>	<i>Поляков</i> → Polakow, <i>Коля</i> → Kola
	<i>ia</i> – po innych spółgłoskach	<i>Румянцев</i> → Rumiancew
	<i>ja</i> – na początku wyrazów po samogłoskach po: <i>ь, ъ</i>	<i>Яна</i> → Jana <i>Виктория</i> → Wiktoria, <i>Зоя</i> → Zoja <i>Лукьян</i> → Łukjan / Łukian* <i>объявиться</i> → objawił'sia

* Zwłaszcza w praktyce wydawniczej można stosować pisownię zgodną z zasadami polskiej ortografii.

** Niestety, „Słownik ortograficzny” nie podaje przykładów z: *цъ, нь, сь, зь* – jednak poprzez analogię do języka ukraińskiego i białoruskiego należałoby oddać te dźwięki literami: *ć, Ń, ś, ź*. W starszym wydaniu słownika z roku 1976 podano przykład: *тень* → tień (a nie: ~~ten~~), jednak w wydaniu późniejszym z 2009 r. przykład ten usunięto. Również w najnowszym wydaniu słownika przy transkrypcji z języka ukraińskiego (zob. niżej) podano przykład: *князь* → kniaź (a nie: ~~kniaz~~) oraz z języka białoruskiego (zob. niżej) podano przykłady: *дзень* → dzień (a nie: ~~dzien~~), *дзвесьце* → dźwieście (a nie: ~~dzwies'cie~~).

- Znane i utrwalone w polszczyźnie nazwy własne należy spolszczyć, np.: *Санкт-Петербург* → NIE! *Sankt-Pietierburg*, ale: *Sankt-Petersburg*; *Менделеев* → NIE! *Miendielejew*, ale: *Mendelejew*.
- W niektórych nazwiskach i nazwach geograficznych ze spółgłoskami *m, w, r* można stosować zapis bez *i*, zgodnie z twardą wymową tych spółgłosek: *Верецагин* → Wereszczagin.

- Nazwiska obce – przy transkrypcji z języka rosyjskiego należy przywrócić im pisownię oryginalną: *Иоганн Вольфганг Гёте* → *Johann Wolfgang Goethe*.
- Tylko w publikacjach należy spolszczać niektóre zakończenia w nazwiskach:

-ский -цкий -ий -ый	→	-ski	<i>Вишневский</i> → <i>Wiszniewski</i>
-ская -цкая		-cki	<i>Высоцкий</i> → <i>Wysocki</i>
-инский -инская		-i -y	<i>Долгорукий</i> → <i>Dołgoruki</i> <i>Белый</i> → <i>Bieły</i>
		-ska -cka	<i>Вишневская</i> → <i>Wiszniewska</i> <i>Высокая</i> → <i>Wysocka</i>
		-iński* -ińska	<i>Ильинский</i> → <i>Ilinski</i> <i>Ильинская</i> → <i>Ilinska</i>

* - *iński* / -*ińska* → *Ilinski* / *Ilinska* – takie dalsze spolszczenie można stosować tylko w tekstach literackich i popularnonaukowych.

B. Język ukraiński

Ukr.	Odpowiednik polski	Przykłady
Аа	<i>Aa</i>	
Бб	<i>Bb</i>	
Вв	<i>Ww</i>	
Гг	<i>Hh</i>	<i>Богдан</i> → <i>Bohdan</i> , <i>Пугач</i> → <i>Puhacz</i>
Гг	<i>Gg</i>	<i>Галатан</i> → <i>Galagan</i> , <i>агрус</i> → <i>agrus</i>
Дд	<i>Dd</i>	
Ее	<i>Ee</i>	
Єє	<i>e</i> – po <i>л</i>	<i>Колесник</i> → <i>Kolesnik</i>
	<i>ie</i> – po innych spółgłoskach	<i>Юрева</i> → <i>Juriewa</i>
	<i>je</i> – na początku wyrazu	<i>Євген</i> → <i>Jewhen</i> , <i>Євдокія</i> → <i>Jewdokija</i>
	po samogłoskach po apostrofie '	<i>Корнієнко</i> → <i>Kornijenko</i> <i>п'єса</i> → <i>pjesa</i>
Жж	<i>Żż</i>	
Зз	<i>Zz</i>	
Ии	<i>Yy</i>	
Іі	<i>Ii</i>	
Її	<i>Ji ji</i>	<i>їжак</i> → <i>jiżak</i> , <i>поїзд</i> → <i>pojizd</i>
Йй	<i>Jj</i>	
Кк	<i>Kk</i>	
Лл	<i>l</i> – przed: <i>я, є, ю, і (ї), ь</i>	<i>Оля</i> → <i>Ola</i> , <i>Гаврилюк</i> → <i>Hawryluk</i> <i>Поліна</i> → <i>Polina</i> , <i>Наталька</i> → <i>Natalka</i>
	<i>ł</i> – przed samogłoskami: <i>а, е, о, у, у</i>	<i>Микола</i> → <i>Mykoła</i> , <i>Олена</i> → <i>Ołena</i> , <i>Лука</i> → <i>Łuka</i> <i>Соломія</i> → <i>Sołomija</i> , <i>Лусенко</i> → <i>Łysenko</i>
	przed spółgłoskami na końcu wyrazu	<i>Волкова</i> → <i>Wołkowa</i> <i>Сокол</i> → <i>Sokoł</i>
Мм	<i>Mm</i>	
Нн	<i>Nn</i>	
Оо	<i>Oo</i>	
Пп	<i>Pp</i>	
Рр	<i>Rr</i>	
Сс	<i>Ss</i>	
Тт	<i>Tt</i>	
Уу	<i>Uu</i>	
Фф	<i>Ff</i>	
Хх	<i>Ch ch</i>	

Цц	<i>Cc</i>	
Чч	<i>Cz cz</i>	
Шш	<i>Sz sz</i>	
Щщ	<i>Szcz szcz</i>	
Ь	' (NIE znak apostrofu ') <i>ль</i> – jako: <i>l</i> <i>ьо</i> – jako: <i>io</i> (z wyjątkiem <i>льо!</i>) <i>льо</i> – jako: <i>lo</i>	<i>батько</i> → <i>bat'ko</i> , <i>князь</i> → <i>kniaż*</i> <i>Ольга</i> → <i>Olha</i> <i>нього</i> → <i>nioho</i> <i>льон</i> → <i>lon</i>
Юю	<i>и</i> – po <i>л</i>	<i>Любомир</i> → <i>Lubomir</i>
	<i>iu</i> – po innych spółgłoskach	<i>Романюк</i> → <i>Romaniuk</i> , <i>Кондратюк</i> → <i>Kondratiuk</i>
	<i>ju</i> – na początku wyrazu po samogłoskach po apostrofie '	<i>Юрченко</i> → <i>Jurczenko</i> <i>Грицяюк</i> → <i>Hrycajuk</i> <i>Мар'юся</i> → <i>Marjusia</i>
Яя	<i>а</i> – po <i>л</i>	<i>Зозуля</i> → <i>Zozula</i>
	<i>ia</i> – po innych spółgłoskach	<i>Третяк</i> → <i>Tretiak</i> , <i>Зоря</i> → <i>Zoria</i>
	<i>ja</i> – na początku wyrazu po samogłoskach po apostrofie '	<i>Ярема</i> → <i>Jarema</i> <i>Вікторія</i> → <i>Wiktoria</i> , <i>Полуян</i> → <i>Polujan</i> <i>Дем'ян</i> → <i>Demjan</i>
'	opuszcza się	

* Skoro „Słownik ortograficzny” podaje *зь* jako *ź*, należy rozumieć, że również: *ць, нь, сь* trzeba transkrybować jako: *ć, ń, ś*: *палець* → *paleć*, *кінь* → *kiń*, *восьмий* → *wośmij*.

- Znane i utrwalone w polszczyźnie nazwy geograficzne powinniśmy spolszczyć: *Львів* → *Lwów*, *Київ* → *Kijów*.
- Zakończenia *-ич* w nazwiskach oddajemy jako *-ycz*: *Дашкевич* → *Daszkewycz*, *Яцкевич* → *Jackewycz*.
- Niektóre nazwiska mogą otrzymywać polskie zakończenia, ale tylko zakończenia! Pozostałą część nazwiska transkrybujemy zgodnie z zasadami, zachowując właściwości fonetyczne ukraińskiego oryginału.

<i>-ий</i>	→	<i>-y</i>	<i>Кривий</i> → <i>Krywy</i>	NIE! <i>Krzywy</i>
<i>-ський</i>		<i>-ski</i>	<i>Ясінський</i> → <i>Jasinski</i>	NIE! <i>Jasiński</i>
<i>-цький</i>		<i>-cki</i>	<i>Козицький</i> → <i>Kozycki</i>	NIE! <i>Koziński</i>

- Nazwiska historyczne lub znane w polskiej wersji można zapisywać w wersji polskiej, np.: *Хмельницький* → *Chmielnicki*.
- Nazwiska obce – przy transkrypcji z języka ukraińskiego należy przywrócić im pisownię oryginalną: *Йоганн Вольфганг Гете* → *Johann Wolfgang Goethe*.

C. Język białoruski

Biał.	Odpowiednik polski	Przykłady
Аа	<i>Aa</i>	
Бб	<i>Bb</i>	
Вв	<i>Ww</i>	
Гг	<i>Hh / Gg*</i>	<i>Ігар</i> → <i>Ihar</i> , <i>гузік</i> → <i>guzik</i>
Дд	<i>Dd</i>	
Ее	<i>e</i> – po <i>л</i>	<i>Алег</i> → <i>Aleh</i> , <i>Юрлевiч</i> → <i>Jurlewicz</i>
	<i>ie</i> – po innych spółgłoskach	<i>Федарэнка</i> → <i>Fiedarenka</i> , <i>Надзея</i> → <i>Nadzieja</i>
	<i>je</i> – na początku wyrazu po samogłoskach	<i>Ермалаеў</i> → <i>Jermalajeu</i> <i>шые</i> → <i>szyje</i> , <i>паказвае</i> → <i>pakazwaje</i>
	po <i>ь</i> po apostrofie '	<i>льеш</i> → <i>ljesz</i> <i>надвор'е</i> → <i>nadworje</i>

Ёё	<i>o</i> – ро л	булён → <i>bulon</i>
	<i>io</i> – po innych spółgłoskach	Арцём → <i>Arciom</i> , усё → <i>usio</i>
	<i>jo</i> – na początku wyrazu po samogłoskach	ёсць → <i>josć</i> патрыём → <i>patryjot</i> , даём → <i>dajom</i>
	по <i>ь</i> po apostrofie ’	паітальён → <i>pasztaljon</i> кап’ё → <i>karjo</i>
Жж	<i>Žž</i>	
Зз	<i>Zz</i>	
Іі	<i>Ii</i>	
Йй	<i>Jj</i>	
Кк	<i>Kk</i>	
Лл	<i>l</i> – przed: <i>e, ě, я, ю, і, ь</i>	Валер → <i>Waler</i> , Брылёў → <i>Brylou</i> Аляксей → <i>Alaksiej</i> , Людміла → <i>Ludmila</i> Віталій → <i>Witalij</i> , Вольга → <i>Volha</i>
	<i>l</i> – przed samogłoskami: <i>a, o, y, ы</i> przed spółgłoskami na końcu wyrazu	Галавец → <i>Halawiec</i> , Валовіч → <i>Walowicz</i> Голуб → <i>Golub</i> , Клышэвіч → <i>Kłyszewicz</i> Булгак → <i>Bulhak</i> , Волкаў → <i>Wołkau</i> Павел → <i>Pawiel</i>
Мм	<i>Mm</i>	
Нн	<i>Nn</i>	
Оо	<i>Oo</i>	
Пп	<i>Pp</i>	
Рр	<i>Rr</i>	
Сс	<i>Ss</i>	
Тт	<i>Tt</i>	
Уу	<i>Uu</i>	
Ўў	<i>Uu</i>	Гаўрыла → <i>Hauryla</i> , Ціханоўская → <i>Cichanouska</i>
Фф	<i>Ff</i>	
Хх	<i>Ch ch</i>	
Цц	<i>Cc</i>	
Чч	<i>Cz cz</i>	
Шш	<i>Sz sz</i>	
Ьы	<i>Yy</i>	
ь	’ (jako znak zmiękczenia) pomijany po <i>l</i>	дзень → <i>dzień</i> Бусько → <i>Buško</i> , Кузьма → <i>Kuźma</i> ** Анатоль → <i>Anatol</i>
Ээ	<i>Ee</i>	
Юю	<i>u</i> – ро л	Кавалюк → <i>Kawaluk</i>
	<i>iu</i> – po innych spółgłoskach	Беразюк → <i>Bieraziuk</i> , Касцюк → <i>Kasiuk</i>
	<i>ju</i> – na początku wyrazu po samogłoskach	Юрэвіч → <i>Jurewicz</i> назваваюць → <i>nazywająć</i> , я танцую → <i>ja tancuju</i>
	по <i>ь</i> po apostrofie ’	я лью → <i>ja lju</i> сям’ю → <i>siamju</i>
Яя	<i>a</i> – ро л	Бяляўскі → <i>Bialauski</i>
	<i>ia</i> – po innych spółgłoskach	Кацярына → <i>Kaciaryna</i> , Вярыга → <i>Wiaryga</i>
	<i>ja</i> – na początku wyrazu po samogłoskach	Яраслаў → <i>Jaraslau</i> Софія → <i>Sofija</i> , Марыя → <i>Maryja</i>
	по <i>ь</i> po apostrofie ’	Вільямавіч → <i>Wiljamawicz</i> Дзям’ян → <i>Dziamjan</i>
’	opuszcza się	

* W wyrazach zapożyczonych można transkrybować jako **g**, zgodnie z wymową.

** **ць, нь, сь, зь** transkrybujemy jako: **ć, ŋ, ś, ź** (zob. też wyżej: A i B).

- Znane i utrwalone w polszczyźnie nazwy geograficzne powinniśmy spolszczyć: *Гродна* → *Grodno*, *Брэст* → *Brześć*.
- W praktyce wydawniczej i w życiu codziennym nazwiska kobiet zakończone na: *-ская, -цкая* mogą mieć spolszczone zakończenia *-ska, -cka*: *Ціханоўская* → *Cichanowska*, *Уліцкая* → *Ulicka*.
- Nazwiska obce – przy transkrypcji z języka białoruskiego należy przywrócić im pisownię oryginalną: *Ёган Воольфганг Гётэ* → *Johann Wolfgang Goethe*.

✂

Figurka chrząszcza w Szczepreszynie (miasteczko w województwie lubelskim, na Roztoczu).

*W Szczepreszynie chrząszcz brzmi w trzcinie
i Szczepreszyn z tego słynie.
(📖 J. Brzechwa, Chrząszcz)*